

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕДУРИ АНДЕРАЙТИНГУ У ФАКУЛЬТАТИВНОМУ ПЕРЕСТРАХУВАННІ, ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ ТА ВПЛИВ НА ЗБАЛАНСУВАННЯ СТРАХОВОГО ПОРТФЕЛЯ

Андрущенко В. И.

1. Вступ

В Україні, під впливом трансформаційних процесів, економіка зазнає постійних змін та потрясінь. Вказані тенденції поширюються на всі сфери економічних відносин, в тому числі, на страховий ринок, який є важливою складовою національного фінансового ринку. В умовах сучасної економічної глобалізації формування ефективної перестрахової політики є актуальною проблемою для кожної страхової компанії. Останнім часом все більше уваги страхові компанії в Україні приділяють факультативним перестраховальним операціям. Андерайтинг, як процес прийняття чи передачі ризику, в факультативному перестрахованні, - один з ключових елементів в управлінні фінансовою стійкістю страховика, оскільки дозволяє покращити результати діяльності страхової компанії за допомогою перерозподілу ризиків та якісної їх селекції.

Правильно спланована та реалізована андерайтингова політика у факультативному перестрахованні допомагає отримати оптимально збалансований страховий портфель та забезпечити фінансову стійкість страхової компанії і отримати запланований прибуток її акціонерам.

Отже, для формування збалансованого страхового портфеля страховій компанії необхідно, в тому числі, проводити зважений та спланований андерайтинг у факультативному перестрахованні.

2. Об'єкт дослідження та його технологічний аудит

З метою ефективного формування політики андерайтингу у факультативному перестрахованні досліджено його особливості та вплив на збалансування страхового портфеля. Питання андерайтингу в перестрахованні та його особливості саме в факультативному перестрахованні надзвичайно актуальне та мало досліджене.

3. Мета та задачі дослідження

Метою дослідження обрано аналіз особливостей андерайтингу у факультативному перестрахованні і його вплив на збалансування страхового портфеля стану в умовах сучасної економічної ситуації.

Для досягнення вказаної мети дослідження визначено такі наукові завдання:

1. Дослідити процес андерайтингу в факультативному перестрахованні.
2. Виділити окремі бізнес-процеси для вхідного та вихідного перестраховання.
3. Розглянути економічні взаємовідносини в процесі проведення андерай-

тингу в факультативному перестрахованні та виокремити інтереси його головних учасників: перестраховальника і перестраховика.

4. Довести що проведення андерайтингу в факультативному перестрахованні впливає на збалансованість страхового портфелю.

4. Дослідження існуючих рішень проблеми

Дослідженням перестраховання займається багато науковців та практиків.

Законодавчо обумовлено, що перестраховання - страхування одним страховиком (цедентом, перестраховальником) на визначених договором умовах ризику виконання частини своїх обов'язків перед страхувальником у іншого страховика (перестраховика) резидента або нерезидента, який має статус страховика або перестраховика, згідно з законодавством країни, в якій він зареєстрований [1].

Перестраховання це досить складний механізм управління страховим ризиком, тому воно передбачає різні методи передачі ризику.

Загалом, робота з ризиками у перестрахованні відбувається на постійній основі або одноразово. В залежності від метода передачі ризику в перестраховання перестраховальні операції розрізняють факультативні, облігаторні та факультативно-облігаторні [2]. Для можливості більш фундаментального розгляду особливостей факультативного перестраховання розглянемо всі методи передачі ризику.

Факультативні – цей метод визначає повну свободу сторін договору перестраховання. Цедент вирішує передавати ризики або залишати їх на власному утриманні, а цесіонарій має право приймати ризики чи відмовитися від них. Факультативне перестраховання передбачає передачу та оформлення кожного ризику окремо. Договір факультативного перестраховання є окремою індивідуальною угодою, що укладається, як правило, по відношенню до одного конкретного ризику. Особливістю цього методу перестраховання є індивідуальна оцінки ризику та регулювання страховою компанією розміру власного утримання. Власне утримання – це економічно обґрунтована частина страхової суми, яку страхова компанія залишає на своїй відповідальності [3]. Власне утримання може визначається, як окремо за договором страхування, так і за одним ризиком, рядом ризиків тощо.

Попередньою умовою для укладення факультативного договору перестраховання є сліп. Сліп – документ-пропозиція, що пересилається цесіонарію цедентом і містить основні характеристики ризику [4]. Він включає інформацію про особливості страхового ризику та перестрахового покриття, в тому числі: найменування та адресу страхувальника, інформацію про перестраховальника, тип договору перестраховання, предмет перестраховання, страхову суму, перестраховальну ставку, власне утримання і т.д.

Беззаперечними перевагами факультативного методу перестраховання є можливість вибору для перестраховальника найвигідніших для нього умов перестраховання та використання перестраховання, коли відповідальність за ризиками може зашкодити фінансовій стійкості страховика або коли є необхідність розширення відповідальності у сфері страхування несприятливих для нього ризиків.

До недоліків цього методу можна віднести наступне:

- без погодження перестраховика перестраховальник не може змінити умови та наповнення перестрахування;
- значні адміністративні затрати на ведення та оформлення факультативного перестрахування;
- дослідження окремого ризику дає певну інформацію конкурентам про внутрішню страхову та перестрахову політику перестраховальника;
- відсутність автоматичного поновлення факультативного покриття;
- необхідність постійного аналізу страхового портфелю на предмет ризиків, що необхідно перестраховувати.

Облігаторні перестраховальні операції передбачають обов'язкову передачу перестраховальником попередньо узгоджених ризиків за частиною чи по всьому страховому портфелі та зобов'язання перестраховика в обов'язковому порядку приймати ризики перестраховальника згідно з умовами договору перестрахування.

В договорі перестрахування, що укладений відповідно до даного методу, визначаються відповідальність сторін, перестраховальна комісія, обмеження щодо покриття, порядок звітності тощо.

Перестрахування на облігаторній основі має універсальний характер, є найбільш поширеним на практиці та використовується у всіх видах страхування і діє у більшості країн світу.

Перевагами облігаторного методу перестрахування є:

- можливість збільшення обсягів страхових та перестрахових операцій;
- забезпечення рівномірного розподілу ризиків в страхових портфелях цедентів;
- механізм автоматичного приймання ризиків дозволяє оптимізувати затрати, пов'язані з обробкою ризиків;
- розвиток довгострокових відносин між сторонами, що формують страхову та перестрахову історію;
- надання гарантій підтримки з боку перестраховика;
- більша свобода дій цедента щодо проведення страхових операцій.

Особливістю даного методу перестрахування є те, що коли ризик не підлягає під умови облігаторного договору або страхова сума перевищує ліміт відповідальності за договором, виникає потреба в додатковому договорі факультативного перестрахування.

Факультативно-облігаторне перестрахування передбачає факультативність для цедента, а облігаторність – для перестраховика. Відповідно до такого методу перестрахування перестраховик в обов'язковому порядку приймає обумовлені договором ризики.

Факультативно-облігаторне перестрахування використовується при перестрахованні великих та/чи небезпечних ризиках для запобігання кумуляції ризиків цедента, коли вичерпано місткість пропорційних договорів.

За формою розподілу ризиків між учасниками перестраховального процесу договори перестрахування діляться на дві групи: пропорційні та непропорційні.

Використання договорів перестрахування визначається потребами страховика (цедента) і характерними ознаками, специфікою об'єктів перестрахування.

Правильне комбінування форм і видів договорів перестрахування дозволить страховикам уникнути багатьох недоліків в страховій діяльності.

В зарубіжній практиці облігаторне перестрахування застосовується частіше, але в Україні переважають факультативні пропорційні договори, хоча останнім часом дуже активно впроваджується облігаторне непропорційне перестрахування.

До причин переваги факультативного перестрахування в Україні можемо віднести:

- облігаторна форма договорів перестрахування є технічно складнішою;
- страхові компанії не мають необхідного страхового портфелю щоб зацікавити перестраховика по співпраці по облігаторному методу;
- недостатність досвіду обслуговування непропорційних договорів;
- відсутністю бази даних для обробки і отримання відповідної статистичної та аналітичної інформації щодо збитків за попередні роки;
- специфіки укладання і ведення перестраховувальних угод на факультативній і облігаторній основі.

Отже, облігаторне перестрахування має місце у відношенні до досить широкого та сформованого страхового портфелю, та не є вигідним перестраховику для невеликих страхових портфелів. Враховуючи те, що на вітчизняному ринку більшість страхових компаній не мають таких портфелів, даний метод перестрахування носить для них лише теоретичний характер.

Оформлення відносин між цедентом та перестраховиком під час здійснення факультативного перестрахування відбувається, як правило, по одному з наведених варіантів:

1. Укладається генеральний договір про співробітництво з факультативного перестрахування та, на його основі, договори перестрахування (ковер-ноти).

Під час оформлення відносин мідучасникмицесії за цим варіантом, порядок укладання перестраховувального договору на факультативній основі такий. Спочатку перестраховувальник та перестраховик укладають між собою Договір про співробітництво з факультативного перестрахування, що регламентує загальні умови передачі окремих ризиків, відповідальність сторін, умови та порядок здійснення перестрахового відшкодування тощо. Цей договір не містить даних про ризики, а лише визначає методуку їх передачі. Підписуючи таку угоду, перестраховик не зобов'язаний приймати ризики від страховика на перестрахування. Факультативне перестрахування передбачає погодження з перестраховиком будь-якого ризику чи внесення змін в кожному окремому випадку.

Конкретні ризики страховика, які він бажає перестрахувати згідно з Договором про співробітництво з факультативного перестрахування, він надсилає перестраховикові у вигляді ковер-ноту. Ковер-нот (англ. cover – забезпечувати; note – короткий запис) – це докумен, що посилається на договір про співробітництво та відповідно до якого передається кожен окремий ризик. Ковер-нот, як правило, містить інформацію про конкретний ризик та умови його перестрахування (вид страхування; територію страхування; предмет страхування; страхову суму; власне утримання; премію перестраховика, тощо).

2. Кожен окремий ризик передається окремим договором перестрахування.

В такому варіанті оформлення взаємовідносин сторін перестраховування у відношенні до кожного окремого ризику чи групи ризиків, що передається факультативно, укладається автономний договір перестраховування. Даний договір є, саме, окремим повноцінним документом, в якому відображений вичерпний перелік всіх умов процесу перестраховування та взаємодії сторін.

Отже, факультативний метод передачі ризиків, як в першому, так і в другому варіанті, передбачає, що по факту кожного окремого ризику цедента, який він бажає перестрахувати, надсилаються необхідні перестраховикові данні для розгляду та підтвердження можливості перестраховування. Такий процес носить назву котування ризику. А певний перелік характеристик ризику та його наповнення, разом з умовами, програмою перестраховування, та перестраховальною ставкою, на яких перестраховик готовий прийняти ризик, називають котировкою. Як правило, процес котування ризику на етапі прийняття на страхування та на етапі перестраховування мало чим відрізняються. Для кожного з страхових продуктів існує стандартний набір параметрів, що необхідні для оцінки ризику андерайтером, та які згруповані та оформлені у вигляді заяви на страхування та опитувального листа. На основі даних про ризик, отриманих з вказаних документів, відповідальний працівник перестраховика приймає рішення про привабливість та прийнятність для страхового портфелю страхової компанії даного ризику та розраховує перестраховий тариф. Після отримання котування від перестраховика, цедент заповнює ковер-нот та відправляє його перестраховику. Надзвичайно важливо з якого моменту ризик вважається переданим цедентом та прийнятим перестраховиком. Момент, з якого перестраховик вважається на ризику є акцептування ковер-ноту. Для оптимізації процесу узгодження та налагодження процедури оформлення передачі ризиків, як правило, акцепт відправляється електронною поштою у вигляді сканованого варіанту з підписом та печаткою перестраховика. Далі, вже сторони обмінюються оригіналами.

Науковці не дійшли одної точки зору щодо розуміння андерайтингу. Приведемо приклад декількох найбільш доцільних та повних визначень.

Так, андерайтинг як основний бізнес-процес, метою якого є управління фінансовими ризиками страхової компанії та забезпечення прибутковості страхового портфелю, визначає вчений О.Є. Губар [5]. Такий підхід є надто загальним та не враховує інших процесів діяльності страховика, які є взаємопов'язаними з андерайтингом.

Андерайтинг - як комплексну роботу, яка проводиться страховиком стосовно прийому на страхування ризиків, включаючи їх оцінку, визначення можливості страхування, вибір оптимального покриття, перевірку відповідності ризиків і клієнтів цілям і завданням страхової компанії з точки зору її фінансової стабільності, вбачає професор С.С. Осадець [6]. Саме в даному визначенні, на нашу думку, враховані вищевказані упущення.

Авторське визначення андерайтингу в перестраховуванні обґрунтоване як комплексу взаємопов'язаних заходів страховика, що включає оцінку ризику, його котирування, вибір оптимального перестраховального покриття та участь, за необхідності, у врегулюванні претензій [7]. Дане визначення поєднує процеси по основному договору страхування та процедурах перестраховування та врегулювання.

А.П. Архипов [8] розглядає андерайтинг саме в перестрахованні не тільки як узгодження ціни та умов перестраховання конкретного ризику або договору сьогодні, а й контроль за загальним станом свого портфеля в часі і просторовому відношенні. Андерайтинг в перестрахованні включає в себе систему наступних заходів: кропітке попереднє вивчення ризику (extensive risk assessment); визначення тарифу (more sophisticated premium rating); за необхідності запровадження управління (департаменту) з врегулювання збитків у перестрахованні та управління ризиком. Науковець підсумовує: «Андерайтинг в перестрахованні – це система заходів, що включає відповідальне попереднє вивчення ризику, уточнення тарифікації ризику, створення при необхідності нових служб з врегулювання претензій і управління ризиком та укладання більш зобов'язуючих договірних (агентських) угод з брокерами»

5. Методи досліджень

Для вирішення поставлених завдань було використано наступні методи: аналізу та синтезу, логічного узагальнення, аналогій, порівняльного співставлення.

6. Результати досліджень

Питання андерайтингу в факультативному перестрахованні є малодосліджене та потребує більшої уваги зі сторони науковців.

Розглянемо більш детально процес андерайтингу в факультативному перестрахованні. Його умовно можна поділити на дві частини: андерайтинг у вхідному та вихідному факультативному перестрахованні.

У вихідному факультативному перестрахованні андерайтинг пропонуємо розглянути зі сторони окремого ризику на всіх етапах його життєдіяльності, що стосується цедента.

Умовно виділимо наступні етапи життєдіяльності ризику для цедента:

1. Етап прийняття ризику на страхування. Укладання оригінального договору страхування передбачає виконання умов андерайтингової політики страховика. Даним документом, як правило, передбачені стандартні умови укладання договорів страхування по видам страхування з певними обмеженнями по окремим ризикам (наприклад, обмеження по страховій сумі, обмеження по певним категоріям ризику (марка, модель в моторному страхуванні), обмеження по об'єктам страхування (вік застрахованих ТЗ в моторному страхуванні, вік та матеріал споруд в майновому страхуванні тощо) і т.п.). Якщо параметри ризику виходять за рамки вказаних обмежень, необхідно в індивідуальному порядку проводити андерайтинг через запит та погодження з відповідальним працівником страховика. Враховуючи те, що андерайтингова політика страховика передбачає та враховує політику перестраховання, саме на цьому етапі проводиться первинний андерайтинг в перестрахованні шляхом визначення наповнення ризику та розрахунку оригінальних страхових тарифів, спираючись на певні параметри перестраховання.

2. Етап обробки ризику. На цьому етапі відповідальний працівник цедента приймає рішення на основі вже укладених договорів страхування, тобто, вже несучи портфельну відповідальність. Основними задачами на цьому етапі є

групування та розкладання ризиків. Під групуванням розуміється визначення категорій та параметрів ризиків для передачі окремими групами чи індивідуально. Розкладання ризиків передбачає визначення наповнення кожного ризику та оцінка прийнятності та привабливості його складових для портфелю цедента. На основі останнього, приймається рішення про передачу всього чи частини ризику в ракурсі його структури.

3. Етап передачі ризику. Цедент обирає певний перелік партнерів з якими співпрацює по перестрахованню. Разом з тим, однією з основних задач страховика залишається перманентний моніторинг, як вже існуючих партнерів, так і потенційних учасників страхового ринку. Для можливості вибору конкретного перестраховика, цедент направляє запити до всіх партнерів для отримання пропозицій на перестраховання. Далі, на основі отриманих даних та в межах загальної політики перестраховання, приймається рішення про документальне оформлення передачі ризику, отримання акцептів та оформлення оригіналів документів. Передача ризику, як правило, здійснюється по формі договору перестраховання, що передбачена та зручна для цедента.

4. Етап врегулювання збитку. В разі, якщо по укладеному та перестрахованому договору страхування стався випадок, що має ознаки страхового, відповідальному працівнику страховика необхідно в обумовлені договором перестраховання строки повідомити перестраховика та, в процесі врегулювання збитку, забезпечити інформавання перестраховика і, в разі необхідності, участь його представників. Після здійснення виплати, цедент надсилає перестраховику вимогу у виплаті перестрахового відшкодування разом з пакетом необхідних документів. Після отримання листа-вимоги та, якщо, в нього немає додаткових запитів чи заперечень по страховому випадку, перестраховик здійснює виплату своєї частини відшкодування в обумовлені договором строки.

5. Етап перезаключення договору перестраховання. Враховуючи особливості андеррайтингового року та на підставі пееузаключення оригінального договору страхування виникає необхідність в переукладанні договору перестраховання. Як правило, при переукладанні договору перестраховання на новий період до уваги беруться показники та параметри минулих років. Проте, при зміні умов впровадження перестрахової політики та\чи переліку партнерів з перестраховання можливі зміни на етапі передачі конкретних ризиків.

У вхідному ж факультативному перестрахованні розкладемо процес здійснення андеррайтингу на наступні етапи:

1. Котування ризику. На цьому етапі отримуючи від цедента параметри ризику перестраховик проводить перестраховий андерайтинг і формує свою пропозицію в вигляді котировки. Якщо, для оформлення котировки недостатньо інформації, що надав цедент, перестраховик вимагає її в повному вигляді. Проте, в виключних випадках, коли існує необхідність в оперативному вирішенні поставлених задач, перестраховик може надавати індикативні умови пеерстрахового захисту, тобто, вказувати не кінцеві параметри, що можуть бути відкорректировані після отримання повної інформації про ризик.

2. Оформлення ризиків. Після надання котировки, перестраховик отримує від цедента договір перестраховання для акцепту. Договір пеерстраху-

вання, як вже, вказувалося, як правило, укладається по формі цедента. Після надання акцепту, перестраховик вважається на ризику. Надалі, сторони обмінюються оригіналами договорів.

3. Врегулювання збитків. В разі отримання інформації від цедента про настання випадки, що має страхового, перестраховик реєструє відповідну інформацію та, в разі необхідності, бере участь у врегулюванні страхового випадку. Після надання всіх необхідних документів перестраховик здійснює виплату перестрахового відшкодування в строки передбачені договором.

4. Переукладання договорів перестраховування. Після закінчення попереднього договору перестраховування та на основі запиту цедента перестраховик, беручи до уваги андерайтингову та перестраховальну політику, надає йому пропозиції щодо переукладання договору.

При здійсненні андерайтингу у факультативному перестраховуванні є ряд складностей. Наприклад, в моменти, коли страховику потрібно оперативно прийняти рішення про укладання оригінального договору страхування, що в подальшому потребує перестраховування, він не завжди має час для котування ризику у перестраховика. В такому випадку, відповідальний працівник страховика має на свій розсуд та керуючись практичними навиками оперативно прийняти рішення та поррахувати умови для укладання договору страхування без інформації від перестраховика. Актуальність дане питання має, в першу чергу, в ракурсі збалансування страхового портфелю та математичної доцільності роботи з ризиком. З одного боку є оригінальна премія по договору страхування, що містить навантаження, з іншого ж, є необхідність розмістити частину ризику у перестраховика за певну перестраховальну премію, ресурс для сплати якої має бути врахований саме в оригінальній ставці.

Перестраховування має важливий базис: відповідальність перед страхувальником покладається на страховика, незважаючи на те, що ризик може бути перестраховано. Тобто, не зважаючи на договір перестраховування, страховику необхідно здійснити виплату страхового відшкодування страхувальнику в повному розмірі і тільки потім отримати частину збитку від перестраховика відповідно до переданої йому відповідальності. Даний аспект слід враховувати фінансистам страховика для забезпечення, в разі необхідності, всієї суми виплати до моменту врегулювання зобов'язань з перестраховиком, так як він може впливати на фінансову стійкість страховика. Фінансова стійкість - це здатність виконувати прийняті на себе зобов'язання за договорами страхування, незважаючи на зовнішні чинники (наприклад, інфляція, зменшення доходів, зростання цін при врегулюванні збитків та ін.)[9]. Страхувальник же, як правило, може навіть і не знати про перестраховування, так як, перестраховування – це внутрішня політика страхових компаній, яка не стосується первинних або оригінальних ризиків.

Питання андерайтингу у факультативному перестраховуванні, як одного із способів збалансування страхового портфелю страхової компанії та її захисту від випадків неплатоспроможності й банкрутства, актуальне для страховика, а, отже, потребує системного та зваженого підходу з метою розробки оптимальної та ефективної збалансованої політики перестраховування в цілому. Кожна страхова компанія самостійно розробляє ефективну збалансовану політику перестра-

хування, розставляючи пріоритети в своїй діяльності і вибираючи шляхи стабілізації та поліпшення якості страхового портфеля[10].

7. SWOT аналіз результатів дослідження

Сильною стороною у проведеному дослідженні є докладний розгляд особливостей проведення андерайтингу у факультативному перестрахованні та виявлення його впливу на збалансування страхового портфелю страхової компанії.

Слабкою стороною є малодослідженість даного питання в науковій літературі, що унеможливорює посилення на інші наукові концепції та дослідження відмінностей у поглядах автора на вказаний процес.

Можливостями для подальших досліджень є переймання досвіду зарубіжних країн щодо вдосконалення проведення процесу андерайтингу у факультативному перестрахованні та його впровадження на вітчизняному страховому та перестраховому просторі.

Загрозами для результатів проведених досліджень є дефіцит вузькопрофільних спеціалістів по андерайтингу та перестрахованню. Тільки декілька ВУЗів країни готують спеціалістів по страхуванню, проте, без поглиблених екскурсів у вказані процеси. Також, загрозою відсутність інтенсивного обміну інформацією та перейманням досвіду з зарубіжними колегами.

8. Висновки

За результатами проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Питання андерайтингу в страхуванні є добре висвітленим у наукових вітчизняних та зарубіжних працях. В той же час, дослідження андерайтингу в факультативному перестрахованні сьогодні залишається практично без уваги науковців. Проведений аналіз теоретичних засад проведення андерайтингу у факультативному перестрахованні дозволяє зробити висновок про його необхідність та вплив на збалансованість страхового портфелю страховика.

2. Через призму дослідження процесу проведення андерайтингу в факультативному перестрахованні виділені окремі бізнес-процеси для вхідного та вихідного перестраховання, а також, описані рекомендації по їх проведенню.

3. Здійснений аналіз дає змогу дослідити економічні взаємовідносини в процесі проведення андерайтингу в факультативному перестрахованні та виокремити інтереси його головних учасників: перестраховувальника і перестраховика.

4. Проведене дослідження доводить, що правильна і зважена політика андерайтингу в факультативному перестрахованні позитивно впливає на фінансову стійкість та збалансованість страхового портфеля страхової компанії.

Література:

1. Pro strakhuvannia [Electronic resource]: Law of Ukraine from March 7, 1996 No. 85/96-BP. – Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/85/96-bp>
2. Marcheva, I. A. Strahovanie [Text]: Handbook / I. A. Marcheva. – Nizhny Novgorod: Nizhny Novgorod State University, 2012. – 122 p.

3. Vovchak, O. D. Strakhova sprava [Text]: Handbook / O. D. Vovchak. – Kyiv: Znannia, 2011. – 391 p.
4. Fysun, I. V. Strakhuvannia [Text]: Handbook / I. V. Fysun, H. M. Yarova. – Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury, 2011. – 229 p.
5. Hubar, O. Ye. Anderaitynh v provesno-orientovanii systemi upravlinnia strakhovoiu kompaniieiu [Text] / O. Ye. Hubar // Proceedings of Scientific Works of Cherkasy state technological university. Series: Economics. – 2012. – Vol. 30, Part I. – P. 72–73.
6. Osadets, C. C. Strakhuvannia [Text]: Handbook / C. C. Osadets, T. M. Artiukh, V. L. Babko et al.; ed. by S. S. Osadets. – Kyiv: KNEU, 2002. – 570 p.
7. Andrushchenko, V. I. The Essence and Functions of Underwriting in the Reinsurance [Text] / V. I. Andrushchenko // Business Inform. – 2016. – No. 10. – P. 325–329.
8. Arhipov, A. P. Anderraiting v strahovanii. Teoreticheskii kurs i praktikum [Text]: Handbook / A. P. Arhipov. – Moscow: Yuniti–DANA, 2007. – 240 p.
9. Bazilevich, V. D. Strahovoe delo [Text]: Monograph / V. D. Bazilevich, K. S. Bazilevich. – Ed. 6. – Moscow: Znanie, 2008. – 1019 p.
10. Andruschenko, V. I. Perestrahovanie kak instrument finansovoi ustoichivosti strahovshchika [Text] / V. I. Andruschenko // Zbirnyk tez dopovidei XI Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Yevropeiskyi vektor rozvytku strakhovoho rynku Ukrainy». – Kyiv: Edelveis, 2016. – Vol. XI, No. 1. – P. 6.